

Ramsjøhytta med Fongen i bakgrunnen. Foto: Jonny Remmereit

Fundamenteringsproblemer ble hytta imidlertid ikke kvitt, og våren 2002 måtte både hovedhytta og uthuset jekkes opp og justeres for betydelig teleskader. Hvor lenge det holder denne gang gjenstår å se.

Ramsjøhytta er en av TTs best besøkte selvbetjeningshytter med 800-1000 overnattinger pr. år.

Kjølihytta

Fredag 6. juli 1906 dro tekniker Claus Hjelte og ingeniør Ivar Refsaas med toget fra Trondheim til Reitan stasjon i Ålen, og derfra inn i det vi i dag kaller Kjølifjellene.

Ferden gikk først inn til Killingdal gruvers anlegg, hvor de ble tatt imot på beste vis og vist rundt. Ut på ettermiddagen lørdag 7. juli fortsatte de to karene østover til Jensåsvollan, hvor "folkene netop var ankommet fra bygden, paa den vestligste af voldene samme aften, paa den østligere dagen forud". Her spiste de kveldsmat, men "vi havde besluttet allerede samme aften at naa frem til Kjøli, hvorfor vi straks brød op og begav os langs en til at begynde med fin kjørevei, der tog af ved østre Jensåsvold, og som temmelig og i lige linje fører til Kjøli". Dette er samme vei som sommerruten den dag i dag følger opp til Kjølitjønna, de nå nedlagte Kjøli gruver og Kjølihytta.

I 1906 var det imidlertid full drift også ved disse gruvene, og Hjelte og Refsaas fikk utmerket losji hos overstiger Solberg. "Paa det trivelige gjæsteværelse i 2den etage i Solbergs hus er der 4 prægtige senge med fint udstyr. Der manglede ikke engang billede af kongen og dronningen paa væggen. Udmerket mad var der ogsaa at faa hos Solberg, og priserne var rimelige. Nattelogi: kr. 0.50, frokost: kr. 1.00, middag: kr. 1.50, kaffe og smørrebrød: kr. 0.40."

Også på Kjøli ble de to karene vist rundt før de ved tre-tiden om ettermiddagen sa takk for seg og bega seg avsted mot "Stuedal". Ved sekstiden nådde frem på en bakkekam med utsyn mot "de i aften solen skinende Syler i baggrunden og den vakre Stuesjø lige nedenunder".

Så fortsatte de nedover lia, kom inn på stien som kom sørfra gjennom Ridalen og fulgte den ned til "Stuedal, hvor vi tog ind paa den nordre gaard". Der ble de mens de ventet på mat underholdt av Ola Stugudal, som fortalte dem "baade det ene og det andet om gamle og nye tildragelser". En av historiene var som følger: "Ved Møsjødalsvolden (en nedlagt seter halvannen kilometer sør for Møsjøen, forf. anm.) ligger en liten haug, Vestgøthaugen, som har sit navn af at det var der Henning Stuedal fra søndre Stuedal dræbte og begrov to vestgøter, der som kramkarer var paa vei til Sverige. De to kramkarer overnattede hos Henning. Morgenen efter begav de sig afsted sydover, og Henning og hans budie Stor-Beret blev med under paaskud af at de skulle tilsæters. Samtidig skulde de vise kramkarene vei. Kommen til Vestgøthaugen dræbte Henning begge karene med sin økse, og hjulpet af Stor-Beret tog han straks fat paa at grave ned ligene. Medens dette stod paa, kom et vidne tilstede. Far til Ole var født i 1806, og dennes bestefar var det, som, idet han paa hjemveien til Stuedal

"Fra Kjøli Gruber". Faksimile fra Arbeidets Rett 19. november 1975.

fulgte stien, kom forbi haugen og blev vidne til de to andres ugjerning. Han aabenbarede imidlertid intet af, hvad han havde seet, men sagde kun til sine sønner: "Ein ting ska' æ sei dokk: Di ska' ta' dokk i akt for Henninggubba!" Tildragelsen var og blev en hemmelighed, indtil Stor-Beret paa sit dødsleie aabenbarede det hele for præsten i Meråker, hos hvem hun da tjente. Henning, som døde nogen tid forud, havde ogsaa forsøgt at bekjende noget paa sit dødsleie, saavidt man havde forstaaet, men han blev maalløs. Det var, hvad gamle Ole havde at fortælle om haugen; men ingen skulde tro, naar man gaar forbi den yndige lille med bjerketrær bevoksede forhøining, at der var begaaet en slig ugjerning der."

Beskrivelsen av denne ferden, som de to etter oppholdet på Stugudal fortsatte sørover mot Brekken, er en av de eldste vi har fra en fotvandring i Kjølitraktene. Men den forteller oss at de to hverken var de første eller de eneste som feredes her, og om at det tidlig fantes muligheter for overnatting i området.

I TTs årsberetning for påfølgende år, 1907, fortelles det at statsjonsmesteren på Reitan stasjon tok imot turister. "Der er 3 gjesteværelser med ialt 7 senge, og salon. Stellet er meget godt og priserne lave." Og "paa Kjøli skal det være udmerket forpleining at faa hos enken efter den nylig avdøde stiger" - sannsynligvis omtalte overstiger Solberg som Hjelte og Refsaas hadde tatt inn hos året før.

Hytta i forpakterboligen

Så gjør vi et langt sprang til 1941 da gruvedriften på Kjøli ble lagt ned. Mange hadde utvilsomt i mellomtiden ferdes i dette området, som jo var en grei adkomst til Stugudal og Nedalen før veiene i 1930-årene tok til å bli bedre og bilen ble et mer alment fremkomstmiddel. TT hadde imidlertid så langt ikke befattet seg så mye med Kjølifjellene, men ettersom krigen gjorde det så godt som umulig å oppsøke Sylene og flere av foreningens hytter i juni 1943 ble beslaglagt av tyske SD og Statspolitiet, var tiden inne til å se seg om etter andre trakter. I årboken for 1943 fortelles det at Kjøli gruber kan bli stedet for TTs neste kvarter:

"Grubedriften er foreløpig nedlagt, og TT er av de nåværende eiere -

"Påskeandakter er nå blitt tradisjon og blir av turistene omfattet med interesse. Ved disse andakter blir det gjerne mye sang, og det er noe som alle setter stor pris på. Nidaros Bispedømmeråd har latt trykke endel salmer og sanger, som deles ut gratis. Det er alltid høytidelig og vakkert når en slik aften slutter med de respektive fedrelandssanger."

(Fra årsberetningen for 1953)

Den gamle forpakterboligen på Kjøli (t.v.) som TT fikk leie og hadde som kvarter i mange år.

H. Fangell & Co. - tilbudt forpakterboligen for en rimelig leie pr. år. Det er det beste håp om at vi kan åpne dette nye kvarter sommeren 44. Det er sikkert mange, spesielt påskeløpere, som har savnet kvarter på overgangen fra Reitan til Stugudal og Sylene."

I 1943 inngikk TT avtale med H. Fangell & Co. i Oslo om leie av ingeniørboligen på Kjøli fra og med 1944, foreløpig for en periode av fem år. Ifølge styret egnet huset seg utmerket som turiststasjon, men det kunne vanskelig åpnes for alminnelig drift før enkelte forandringer var utført og en del utstyr anskaffet. Slik tidene var kunne styret ikke love at dette ville skje før krigen var over.

De første par årene sto Kjøli der som en ubetjent stasjon. Folk kunne få låne nøkkel, men måtte ellers stille seg selv. "Ingeniørboligen, som foreningen har leid, har man ikke hatt høve til å gjøre no mer med foreløpig," heter det i årsberetningen for 1944. Men både stedet og ruter fra Kjøli ble omtalt i årboken:

- Til Reitan stasjon om Jensåsvoll, vei, 4-5 t., 20 km
- Til Storelvvoll om Jensåsvoll, delvis vei, 6-7 t., 20 km
- Til Stugudal i Tydal om Jensåsvoll, vei og sti, 6-7 t., 25 km
- Til Løvøen i Tydal, sti og setervei, 5-6 t., 20 km
- Til Aunegrenda i Haltdalen over Kjølifjell om Nordaunevoll, hvorfra setervei, 6-7 t., 28 km

Nøyaktig når driften på Kjøli kom i gang for alvor er litt uklart. I årsberetningen for 1945 er stedet overhodet ikke nevnt - sannsynligvis var det denne hektiske fredssommeren så mye å gjøre med å få driften i gang igjen

på de eksisterende hyttene at Kjøli fikk vente. Etter alt å dømme ble det som skulle gjøres på stedet utført våren 1946. Den første sesongen der Kjøli er omtalt, med Ingeborg Østby som vertinne, er i hvert fall sommeren 1946. Antall besøkende i løpet av sommeren var 275. Av årboken for 1946/47 fremgår at det var 12 senger på Kjøli og at stedet var godt å ha mellom Reitan og Stugudal, særlig om vinteren. "Men også om sommeren er det mange som vil ta den ruten for å komme til værs og få det siste gløtt mot den fjellverden vi er blitt så glad i på turen. Kjøli er TTs høyest beliggende stasjon, 1030 m.o.h. Her oppe ser man igjen Sylene, Skardøra og Øyfjellet som uforanderlige av tidens tann vil lokke slektledd etter slektledd til fjells og gi dem nye krefter til dagliglivets slit og jag."

Ny hytte nødvendig

Det er fint på Kjøli og utsikten over mot Skardørsfjellene og Sylene er storartet. Men beliggenheten gjør at det til tider er ganske værhardt. I dette, og det faktum at Kjøli tross alt ligger i ytterkanten av rutenettet i Sylene, finnes nok mye av forklaringen på at kvarteret ved Kjøli gruver aldri ble noen stor suksess. I løpet av de knapt 15 årene som fulgte frem mot 1960 lå påskebesøket på omkring 100 overnattinger (274 i 1954, men ingen i 1956 og 1957) og sommerbesøket på omkring 130. I årsberetningen for 1959 skrev styret at "besøket på Kjøli har alltid vært beskjedent, og driften har gått med betydelig underskudd". Styret hadde derfor vurdert å legge ned driften om sommeren, men løsningen ble å gjøre Kjøli om til en selvbetjent hytte med matdepot og et system med utlån av nøkler tilsvarende det som foreningen nå allerede hadde på Ramsjøhytta. Nøkler ville for medlemmer mot betaling av et depositum bli å få tak i på Reitan, Nordpå, i Stugudal og på TTs kontor.

Fra 1963 og noen år fremover hadde foreningen i påsken et par studenter boende på Kjøli som vakt, mens stedet om sommeren ble drevet selvbetjent. I årsberetningen for 1963 skrev styret at "hytta blir imidlertid dårligere og dårligere, og det er vel bare et tidsspørsmål om hvor lenge vi kan drive denne hytta". Tilsvarende og verre elendighetsbeskrivelser fulgte - i årsberetningen for 1966 sies det like ut at "stedet nå er en skam for TT". I en tilføyelse sier styret at det har planer om "en ny selvbetjeningshytte i området når de økonomiske forhold tillater det".

Da sommeren 1967 kom var tilstanden på Kjøli så dårlig at styret ikke lenger fant det forsvarlig å fortsette driften. Nå ble dørene stengt, og en beslutning måtte tas. Resultatet ble at styret vedtok å bygge en ny hytte på Kjøli. Etter forhandlinger ble tomt plukket ut på østsiden av Rundtjernet, omlag en kilometer øst for det gamle kvarteret ved de nedlagte gruvene og mellom sommer- og vintervardingene fra Nordpå til Stugudal. Kontrakt om byggingen ble i 1969 skrevet med byggmester Ingvar Langeng fra Ålen.

Byggearbeidene tok til i juli 1969 og ble såvidt ferdige før snøen kom. Da var også alt som trengtes av inventar og utstyr kjørt opp, og etter at

alt hadde funnet sin plass, kunne hytta tas i bruk i påsken 1970.

"Noen vil kanskje fortsatt hevde at den gamle ingeniørboligen på Kjøli gruver hadde sin udefinerte sjarm som overnattingssted under fjellturer i Gauldalsfjellene og Sylene. Boligen fylte vel et behov så lenge vi ikke hadde noe annet husvære å by på, og den var ofte god å ty til under ulike værforhold sommer som vinter, men hytte var det ikke, og hyttekos var det ikke lett å skape der," skrev styremedlem Franck Rindal i årboken i forbindelse med innvielsen av hytta 27. juni 1970.

Hytta var en tilpasset kopi av den nye Ramsjøhytta, men med litt større areal slik at det ved behov kunne ordnes et par flatsenger på gulvet i fire-sengsrommet. Også uthuset var litt større enn på Ramsjøen, og årsaken var den samme: Litt større areal ga plass til en madrass mellom de to sengene i uthusets soverom.

Hovedhytta hadde i likhet med Ramsjøen kombinert stue og kjøkken, to soverom, et med fire og et med to senger, en gang og et proviantlager. I tillegg til sengene på soverommene var det fire soveplasser på veggfaste benker. I uthuset var det vedbu, do, skistall og som nevnt et to-sengsrom. Tilsammen hadde hytta altså 12 senger/soveplasser pluss flatsengmuligheter. Prisen for det hele var kr. 97000.

I 1976 ble det oppdaget at telen påvirket et av fundamentene under uthuset. Ti år senere var det blitt behov for "omfattende reparasjoner av fundamenter under hytta og uthuset". Problemet var altså det samme som på Ramsjøhytta, og senere fulgte - som vi skal se - også Græslhytta etter med samme elendighet. Problemet under hovedhytta på Kjøli var riktignok ikke dårlige grunnforhold, men oppsmuldring av betongfundamentene. Først i 1990 ble det imidlertid gjort noe med saken. Hytta ble da omfundamentert og nye dører og ett nytt vindu satt inn.

Omfattende restaurering

I 1995 hadde Kjølhytta 76 overnattinger. Det var ikke mye og med så liten trafikk var styret nok en gang i tvil om hva det skulle gjøre. Hytta trengte vedlikehold og reparasjoner, men spørsmålet var om det var verd innsats og kostnader. Etter at styret var blitt enig med selv om at Kjøli fremdeles var noe å satse på, ble omfattende arbeider satt i gang sommeren 2000. Både hytta og uthuset fikk nå ny paneling, og uthuset fikk i tillegg ny fundamentering. Taket på hytta, som hadde samme konstruksjon som flere andre av TTs hytter, asbestbølgeplater med mineralullisolasjon under, ble lagt om. Innvendig fikk hytta ny kjøkkeninnredning og nye ovner. Ny do ble bygget, og den gamle i uthuset satt i stand til en ulåst nødbu. Samlet beløp arbeidene seg til kr. 400000, omtrent fire ganger mer enn det hytta hadde kostet som ny 30 år tidligere. Innsetting av to nye senger i stua, tørkeinnredning og malerarbeid ble imidlertid gjort på dugnad.

Resultatet ble en flott hytte med ti senger, men spørsmålet er fremdeles om det er verd å bruke så mye penger på en hytte som nesten ikke brukes. Tross restaureringen og høyere medlemstall enn noen gang før i TTs historie har besøket ikke økt, men tvert imot sunket ytterligere til fattige 60 overnattinger i 2003 - det nærmer seg altså i gjennomsnitt én pr. uke.

Mens gruvene på Kjøli var i full drift, var det en hel liten "by" her inne i fjellet, med et trettitalls hus og butikk. Mange av hustuftene ligger der fortsatt, men lite er gjort - både fra kommunen og TTs side - for å fortelle de som besøker Kjøli om stedets interessante fortid. Et samarbeid mellom kommunen, fjellstyret (som eier en hytte som står åpen ved Kjølitjønna),

Kjølhytta slik den i dag framstår i vinterdrakt. Foto: Karl Sellgren

"Turistforeningen søker etter fattig evne å følge tidens krav og har gått til innkjøp av et kjøleskap til "Nordpå". Videre har vi her ans-kaffet støvsuger og symaskin."
(Fra årsberetningen for 1958)

Bjergåsen fjellstue (som er bygget opp på Killingdal gruvers anlegg lenger vest) og TT kan derfor kanskje være en vei å gå. Gruvehistorie i denne sørøstre delen av Sør-Trøndelag er i hvert fall mer enn den som alle kjenner fra Røros. Avstanden fra veien nede ved Jensåsvollen er sommers dag ikke større enn fem lettgatte kilometer. Det skal med andre ord ikke store anstrengelsen til for å kunne oppleve en bit trøndersk kulturhistorie i kombinasjon med flott høyfjellsnatur, og TT kunne kanskje selv bidra til å få opp besøket ved i større grad å rette oppmerksomheten mot denne delen av Sylene-området gjennom artikler og informasjon i årboken og andre publikasjoner.

Græslhytta

På Græsl fikk TT tidlig opprettet et kvarter hos Ole Græslivold som en mellomstasjon mellom Selbu og Tydal/Stugudal, og som et start- eller endepunkt for fjellovergangen mellom Haltdalen og Tydal. I årsberetningen for 1890 forteller styret at det til Græslivold er "leveret 2 feltsenge med udstyr, ligesom stationsholderen der mod Sikkerhed er bevilget et lån på kr. 200,00 til indredning og udstyr af en ny opført bygning".

Dette første kvarteret på Græsl var et lite hus med stue og to soverom som var bygget med tanke på mottak av turister. "Stellet er enkelt, men absolutt rensligt, og den gode Vilje og Forekommenhed er tilstede," het det i TTs årsskrift for 1896 - ja, Carl Schulz boblet nesten over i en beskrivelse av stedet: "På Græslivold fryder man sig over den rent skrupuløse Renslighed i Senge, Kopper og Kar."

Deretter blir det merkelig stille om Græsl - stedet forsvinner ut av bildet og er heller ikke med på listen når TT i 1930-årene trykker oversikter over de steder foreningen hadde kvarteravtaler med. Græslivoll eksisterte imidlertid og tok fortsatt imot turister selv om forbedringer hva kommunikasjoner angikk gjorde at det ikke lenger var nødvendig for de som skulle på fjelltur å overnatte underveis på vei oppover mot Tydal. Men Græslivoll hadde som vi skal se ikke helt utspilt sin rolle som kvarter for TT-medlemmer.